

Advies aan Provinciale Staten		Uw contactpersoon S. Neeskens AD/STG
Tbv Statenvergadering d.d.	01-02-2021	Doorkiesnummer +31 235145282
Commissie NLG		neeskenss@noord-holland.nl
Datum commissievergadering	11-01-2021 & 14-01-2021	
Onderwerp: Voordracht Masterplan Biodiversiteit		28 januari 2021 1 14

Advies commissie NLG:

De *Voordracht Masterplan Biodiversiteit* als bespreekstuk wordt doorgeleid naar PS van 1 februari 2021

Uittreksel van het concept-verslag NLG 11 & 14 januari 2021:

4.b Masterplan Biodiversiteit

De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn

Eerste termijn

De heer **Zoon** (PvdD) geeft aan dat biodiversiteit altijd goed gedijt op wilde plaatsen, daar waar natuurlijke processen kunnen plaatsvinden, zonder sturing en invloed van de mens, en een dynamisch samenspel heerst. Dat zou het resultaat moeten zijn dat voortvloeit uit het Masterplan biodiversiteit. Wat de Partij voor de Dieren betreft is dat echter niet het geval en kan het Masterplan op heel veel punten verbeterd worden. Wat de heer Zoon betreft zou het niet eens besproken hoeven worden in de PS-vergadering. Hij verwacht echter geen meerderheid te behalen voor zijn voorstel. Het Masterplan bevat hoofdzakelijk staand beleid. Het ontbreekt aan een eindvisie en aan tussendoelen die sturing en richting geven. Die zou je wel mogen verwachten in een Masterplan.

De inhoud is evenmin voldoende. Er staat in dat de grootste uitdagingen wellicht te vinden zijn in het landelijk gebied, maar daar is ook de grootste winst te behalen. Het Masterplan werkt dat niet verder uit. Het is evenmin integraal. Indien het Masterplan wordt doorgeleid naar PS, dan zal de Partij voor de Dieren in ieder geval komen met een amendement en een aantal moties. In dat amendement wil de PvdD voorstellen om het geld dat de provincie reserveert voor de bescherming van kwetsbare soorten en bestrijding van invasieve soorten, oftewel €400.000, over te hevelen naar de versterking van biodiversiteit in landelijk gebied en agrarisch gebied, te weten €300.000. De heer Zoon meent dat sprake is van een rare verhouding. Op thema's waarop de provincie juist geld zou moeten inzetten, zet zij minder geld in.

De PvdD zou graag een update van onderhavig Masterplan zien, het liefst na komende zomer, waarin de doelstellingen en de tijdlijn verder worden uitgewerkt en een samenhang met de Voedselvisie wordt geschetst.

Als men de natuur wil verbeteren, zal men de stikstofproblematiek moeten aanpakken. De gebiedsgerichte processen en planning zouden duidelijkheid moeten bieden, ook wat betreft de inzet van de provincie daarin. Dat gebeurt eigenlijk nog te weinig. Het ontbreekt voorts aan duidelijkheid over hoe het verder in samenhang wordt uitgewerkt.

Wil de provincie biodiversiteit en natuur samen laten gaan, dan zal de provincie specifieke sturing moeten geven op de vraag waar zij welke soorten zou willen hebben en niet gaan sturen op het uiteindelijke doel.

Mevrouw **De Groot** (SP) geeft aan dat er bij de behandeling van de Voedselvisie gesproken is over de samenhang tussen de plannen, maar in dezen vindt de SP vindt de samenhang nog onvoldoende duidelijk. Voordat er een goede relatie tussen biodiversiteit en recreatie wordt gestimuleerd, worden eerst nog een aantal biodiversiteitsbedreigende activiteiten in recreatie- en natuurgebieden geritseld. Zo worden melkveehouders veel te weinig beperkt in het houden van te veel koeien en de bijbehorende mest en is er nog steeds geen verbod op het uitrijden en injecteren van drijfmest, die slecht is voor het bodemleven. De industrie wordt onvoldoende aan banden gelegd wat betreft de uitstoot in water en lucht van allerlei kwalijke stoffen als ammoniak en stikstof, bijvoorbeeld door Olam. De handhaving door de omgevingsdiensten is nog altijd niet optimaal. Vaak worden door de omgevingsdiensten onvergunde handelingen door de vingers gezien of goedgepraat. Mevrouw De Groot heeft sterk het idee dat economie nog steeds op nummer één staat (en niet de natuur).

De SP meent dat er nu meters gemaakt moeten worden, want de afbraak van de biodiversiteit is nog steeds gaande. Dit is mogelijk door bij de besluiten die GS en PS op alle beleidsterreinen nemen, vooraf een toets te doen op de effecten voor de biodiversiteit. Rond de Natura 2000-gebieden moeten er bufferzones komen waar uitsluitend biologisch en natuurinclusief boeren mogelijk is. Er moeten doelstellingen worden geformuleerd voor het herstel van de biodiversiteit. Hoeveel meer biodiversiteit wil de provincie en wanneer wil zij dat bereiken? De SP heeft hiervoor een amendement in voorbereiding.

Mevrouw De Groot wijst op een vreemde post in de begroting op pagina 34 van het Masterplan. In totaal wordt 2,3 miljoen begroot voor het versterken van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving, inclusief infranatuur. Zijn dat niet zaken die betaald moeten worden door de gemeenten, inclusief de projectontwikkelaars van de bebouwde omgeving, en uit de diverse infrastructuurprojecten? Geldt hiervoor niet "de vervuiler betaalt"? Ook daarvoor heeft de SP een amendement in voorbereiding. Mevrouw De Groot kan zich erin vinden dat GS het versterken van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving willen stimuleren, maar niet als zij daartoe geld uitgeven aan infranatuur en aan gemeenten.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) merkt op dat dier- en plantsoorten komen en gaan. Dat gaat al miljarden jaren zo. Op pagina 33 van het Masterplan staat dat bij werkzaamheden zoals isolatie, sloop of juist nieuwbouw de omgeving van beschermde soorten in het geding kan komen. Het college wil samen met de gemeenten en omgevingsdiensten inzetten op het informeren van inwoners, bouwers en andere partijen die hiermee bezig zijn, zodat ook in de stad de biodiversiteit wordt versterkt. Welke effecten gaat dit hebben op de steeds groter wordende woningnood in de provincie Noord-Holland?

De opvang van CO₂ wordt gezien als een manier om biodiversiteit te verbeteren. Dat betreft echter een getalsmatige dwaasheid. De hoeveelheid die de mens produceert ten opzichte van het totale geheel en de massa van atmosfeer is net als een muizenscheet in een orkaan. De natuur wordt alleen maar blij van meer CO₂. CO₂-daling zou juist een probleem zijn, want dat zou een dode planeet tot gevolg hebben.

De PVV is niet tegen het gehele plan. Ook zij deelt de zorgen over de negatieve gevolgen van invasieve exoten en wil dat waar mogelijk bescherming wordt geboden. Het geheel overziend kan het Masterplan echter niet de goedkeuring van de PVV wegdragen.

Mevrouw **Strens** (D66) geeft aan dat de D66-fractie blij is dat het belang van biodiversiteit zo nadrukkelijk uit het Masterplan spreekt. De noodzaak om hier met verschillende projecten en verschillende partners aan te werken, blijkt duidelijk uit het stuk. D66 onderschrijft ook de ambitie om te zorgen voor het behoud en waar mogelijk het herstel van biodiversiteit.

Mevrouw Strens gaat nader in op de navolgende drie punten uit het Masterplan, te weten kennis, monitoring en de uitvoering.

- Kennis: D66 is blij te lezen dat kennis als een belangrijk onderdeel wordt gezien van het Masterplan, onder andere via de Kennisagenda en de genoemde denktank. Wat betreft de Kennisagenda wil D66 meegeven om niet alleen in te zetten op het genereren van nieuwe kennis, maar om ook te kijken hoe bestaande kennis, die in grote mate aanwezig is, bij de juiste mensen terechtkomt. Kan gedeputeerde deze suggestie wellicht meenemen? De denktank biodiversiteit klinkt goed, maar uit het stuk kan nog niet helemaal worden opgemaakt hoe deze zal functioneren. Gaat zij bijvoorbeeld gevraagd en ongevraagd advies geven? Wat D66 betreft, zijn de living labs bij uitstek een goede manier om theoretische kennis in de praktijk te toetsen. Ga daar vooral mee aan de slag en kijk waar de living labs van de grond kunnen komen.
- Monitoring: D66 is blij dat hier stevig op wordt ingezet. Deze gegevens en data zijn nodig om beter te kunnen sturen op het doel. Het feit dat GS bezig zijn met een groene datastrategie om te kijken hoe zij met technologische mogelijkheden data kunnen vergaren, vindt D66 positief. In het Masterplan staat heel algemeen gesteld dat het gaat om het versterken en het behouden van de biodiversiteit. Is er echter ook over nagedacht om deze ambitie verder te kwantificeren? Of is iedere toename op voorhand al winst?
- Uitvoering: het is al vaker genoemd vandaag dat een en ander in samenhang en in de gebiedsgerichte aanpak moet gebeuren. D66 heeft vaker aangegeven dat in de gebiedsgerichte aanpak dan wel helder moet zijn welke kaders er van tevoren worden meegegeven. Welke concrete en afrekenbare doelen worden aan de stakeholders meegegeven? D66 zou het zonde vinden als achteraf blijkt dat er veel met elkaar gesproken is, maar dat er weinig concreet resultaat is geboekt. Hoe kijken GS hiernaar?

Het Masterplan is veelomvattend. Hoe worden de Staten op de hoogte gesteld van de algemene voortgang en de integraliteit van het stuk? D66 zou er behoefte aan hebben om een en ander bijvoorbeeld jaarlijks in een uitgebreide voortgangsrapportage terug te zien en niet alleen op losse onderdelen geïnformeerd te worden met enkel een brief. Dan mist immers de samenhang. Hoe hebben GS dit voor ogen?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) constateert dat de diverse opmerkingen die het CDA heeft gemaakt bij de bespreking van de 80%-versie zijn meegenomen in de nieuwe versie. Het versterken van de biodiversiteit is een goed streven. Via allerlei natuurprojecten en vanuit de agrarische sector gebeurt gelukkig al veel. De provincie zou derhalve juist moeten inzetten op het versterken van biodiversiteit op plekken waar dit nu nog

niet wordt gestimuleerd vanuit andere beleidsprogramma's, overheden of instellingen. Volgens het Masterplan wil de provincie werken aan het versterken van de biodiversiteit op vijf thema's:

1. Versterken biodiversiteit in natuurgebieden
2. Versterken biodiversiteit in landelijk en agrarisch gebied
3. Versterken biodiversiteit in bebouwd gebied en infranatuur
4. Versterken biodiversiteit in en rond water
5. Versterken biodiversiteit door soortenbescherming en het bestrijden van invasieve exoten.

De nadruk ligt op de inzet op de twee eerste thema's. Willen GS nog eens bekijken of alle vijf de thema's in het Masterplan evenveel aandacht kunnen krijgen?

1. Versterken biodiversiteit in natuurgebieden is een zeer logisch en goed uitgangspunt. Het is echter lastiger om te stellen dat ook aan de randen van de natuurgebieden maatregelen moeten worden genomen. Daarbij moet de provincie zich realiseren dat de gronden buiten de rand van het natuurgebied een andere bestemming en vaak andere eigenaar hebben. Deze kunnen dus niet zomaar aan allerlei extra richtlijnen worden onderworpen. De grens is niet voor niets de grens. Het CDA vraagt op dit punt om een nuancering.

Zorgpunt is ook dat de provincie te gemakkelijk praat over het vaststellen van hogere ambities voor bepaalde natuurtypes. Dit heeft vrijwel altijd impact op de omgeving. Weegt dit mee?

Er wordt ook te makkelijk gesproken over de overgang van zoet water naar brak water. Het behoud van zoetwater blijft enorm belangrijk voor Nederland. Alles moet in samenspraak met de grondeigenaren gebeuren, maar die worden niet of nauwelijks genoemd in de plannen. Het CDA verzoekt op dat punt ook een aanpassing van de tekst. Eigendomsrechten moeten gerespecteerd worden. De bestemming en gebruiksmogelijkheden van gronden kunnen niet zomaar gewijzigd worden of van extra eisen worden voorzien.

2. Versterken van biodiversiteit in landelijk en agrarisch gebied kan zeker, maar zal zeker vergezeld moeten gaan van een verdienmodel om de biodiversiteit duurzaam te waarborgen. Kan gedeputeerde nader specificeren hoe zij daar echt actief mee aan de gang kan? Dat is nog steeds niet voldoende helder. Er wordt te gemakkelijk gesproken over de aanleg van kruidenrijk grasland zonder onderscheid of nuances aan te brengen. De beantwoording van de technische vragen van het CDA schept nog geen helderheid. Feit is dat grasland vrijwel altijd bestemd is om vee te voeren. Noord-Holland kent voorts veel veenweidegebieden waar eigenlijk niets anders kán groeien dan gras. Het huidige doel van de agrarische sector vanuit landelijk beleid is om kringlooplandbouw te gaan toepassen. De kringloopwijzer stuurt op het optimaliseren van eiwit van eigen land en op zo weinig mogelijk extra import in het bedrijf. De doelstelling om meer kruidenrijk grasland te laten realiseren door de agrarische sector kan dus tegenstrijdig zijn met het streven naar kringlooplandbouw. Hebben GS hierover nagedacht en hoe wil de gedeputeerde hiermee omgaan?

Diversiteit in het landelijk en agrarisch gebied vraagt ook om meer actief ganzenbeleid. Hoe zijn bijvoorbeeld weidevogelsoorten in kruidenrijk grasland te beschermen als ganzen alles vernielen? Het CDA verzoekt GS de visie daarop mee te nemen in het plan.

Wordt agroforestry voldoende toegestaan in de Omgevingsverordening? Is daar een relatie mee?

3. Thema's 3 t/m 5: er liggen nog veel kansen voor extra biodiversiteit langs de infrastructuur van de provincie en gemeenten, oftewel de infranatuur. Die kansen zou het CDA graag extra benut zien. Als particulier gestimuleerd worden om meer biodiversiteit in hun tuinen te realiseren, kunnen met elkaar grote stappen vooruit worden gezet. Is gedeputeerde bereid om daar meer nadruk op te leggen in het plan?

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt waar het CDA nu eigenlijk staat ten aanzien van de biodiversiteit? Is de partij voor meer biodiversiteit of is zij voor meer stikstof en agrarische biodiversiteit verpestende activiteiten?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) antwoordt dat zij heel duidelijk heeft aangegeven dat het CDA voorstander is van meer biodiversiteit en dat zij wil dat er op alle vijf de thema's nadruk wordt gelegd.

De heer **Zoon** (PvdD) hoort het CDA vooral zeggen dat er eigenlijk niets moet veranderen en dat vooral moet worden ingezet op hetgeen altijd al wordt gedaan. Die route is de afgelopen jaren gevolgd, onder aanvoering van het CDA, maar die heeft niet gewerkt. Om die reden ligt er nu een Masterplan biodiversiteit. Hoe kijkt mevrouw Koning-Hoeve terug op de afgelopen jaren?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) beschouwt deze opmerking van de Partij voor de Dieren als framing. De agrarische sector heeft de stikstofuitstoot al flink gereduceerd, te weten met 64%. Er gebeurt ontzettend veel binnen de agrarische sector en op het gebied van natuurbeheer.

De heer **Zoon** (PVV) antwoordt dat de biodiversiteit in het landelijk gebied juist achteruitgaat. Dat zal ook blijken uit de monitoring die in het Masterplan is opgenomen. Waar baseert mevrouw Koning-Hoeve zich op?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) geeft aan dat het een feit is dat de stikstofuitstoot is gedaald en dat er ontzettend veel gebeurt aan agrarisch natuurbeheer, akkerranden etc. Ook de toename van het aantal hectares aan natuurgebied is een feit. De komende periode komt er nog eens 3.000 hectare bij. Wat hiervan de oorzaken zijn, kan mevrouw Koning-Hoeve niet helemaal duiden, maar het ligt niet in de punten die de heer Zoon noemt.

Mevrouw **De Groot** (SP) is het volledig eens met de heer Zoon. Voorts wil zij opmerken dat de teruggang in biodiversiteit inderdaad niet duidt op grote prestaties van het agrarisch bedrijfsleven.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) beschouwt dit als een valse aantijging en een kwestie van feiten verdraaiing en framing.

De heer **Cardol** (GL) geeft aan dat GroenLinks content is met het Masterplan. Het is een coherent stuk met een heldere visie op samenwerking met sectoren, onderwijs en de vele groene vrijwilligers. Er is aandacht voor kennis en monitoring en focus in de vijf aandachtsgebieden. Voorts is het redelijk concreet op de uitvoering. Het is goed dat er voor het eerst beleid op soortenbescherming wordt geformuleerd.

De heer Cardol heeft nog enkele vragen:

- Het herstel van natuurlijke processen, met name in de duinen en op het veen, is heel hard nodig. Dit kan soms heel moeilijk zijn. Mensen zien niet graag hun directe omgeving veranderen. Hoe wil de gedeputeerde in de gebiedsgericht aanpak niet alleen de belangenorganisaties maar ook de bewoners vanaf het begin meenemen in de processen? Hebben de gebiedsregisseurs daar standaardmiddelen voor in hun instrumentenkoffer?
- Diverse insprekers hebben al de nadruk gelegd op duidelijke kaders voor de gebiedsgerichte processen en stevige sturing van de provincie. Geeft het college zulke kaders voldoende mee aan de gebiedsregisseurs en in de sturingsdocumenten?
- GroenLinks zou graag nog eens expliciet kijken naar de overgangszones rond natuurgebieden, zoals de heer Hellevoort voorstelde. Wat vindt de gedeputeerde daarvan? In het Masterplan wordt de

mogelijkheid genoemd om daar vooral biologische bedrijven of andere vormen van natuurinclusieve landbouw te concentreren. Echter, hoe gaat de provincie daarop sturen?

- Het is goed dat er wordt gewerkt aan een nieuw pakket voor duurzaam agrarisch natuurbeheer op basis van SNL-normen. Kunnen de vergoedingen dusdanig worden ingericht dat er ook ruimte ontstaat voor de jongere en innovatieve boeren en andere grondeigenaren?
- Over het Provinciaal Groenfonds heeft de heer Cardol reeds een reactie van gedeputeerde Zaal ontvangen.
- Terecht wordt in het Masterplan gewezen op het belang van vrijwilligers. In het coalitieakkoord is afgesproken om tijdelijk meer geld voor groene vrijwilligers uit te trekken, maar het Masterplan maakt nu al duidelijk dat dit permanent nodig zal zijn. Gaat de gedeputeerde daar nadere initiatieven op nemen?
- GroenLinks vindt het een heel goed voorstel van de natuurorganisaties om het Aanvalsplan Grutto mee te nemen in het Masterplan. De heer Cardol hoort hierop graag een reactie van de gedeputeerde.

Tot slot heeft de heer Cardol nog twee vrij technische punten. Hij heeft in de BOT-sessie aandacht gevraagd voor de valkuilen van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. De KPI's waarop wordt gestuurd, zijn gebaseerd op productie, oftewel de hoeveelheid melk. Deze werken dus als een prikkel voor de uitbreiding van de veestapel. Volgens GL is het beter uit te gaan van een KPI gebaseerd op oppervlakte land, bijvoorbeeld een percentage kruidenrijk grasland. De heer Cardol vraagt hier nog eens heel expliciet aandacht voor.

Tot slot komt wijst de heer Cardol op de bestrijding van invasieve exoten. Er is nogal wat controversie, ook met Natuurmonumenten, over de bestrijding van cabomba in de Oostelijke Vechtplassen. Kan gedeputeerde aangeven welke keuzes worden gemaakt en waarom?

Mevrouw **Jellema** (PvdA) meent dat het Masterplan een gedegen stuk is. Misschien bevat het hier en daar te veel procesbeschrijving, maar desalniettemin is het zeer veelomvattend. De groene organisaties vinden zelf dat ze voldoende betrokken zijn bij de totstandkoming van de onderhavige visie. Mevrouw Jellema ziet ook lijntjes met het programma Groen Goud. Bij het lezen van het Masterplan rijst bij haar de vraag wat er precies nieuw is. De PvdA wil er bij de gedeputeerde op aandringen om (be)staand beleid zoals Groen Kapitaal niet te veronachtzamen. Bij dit Masterplan dringt zich vooral de gedachte op dat men voor een grotere biodiversiteit vooral bij de landbouw moet zijn. Hoe staat het in dat opzicht met de pilots die thans nog lopen?

De gebiedsgerichte aanpak is cruciaal. De insprekers van de groene organisaties wezen hier ook op. De PvdA dringt er met hen op aan dat de provincie daar een strakke regierol in pakt. Zij begreep van de heer Hellevoort dat er nog niet overal in de gebiedsgerichte aanpak evenveel successen worden geboekt. Bij de Oostelijke Vechtplassen gaat het wel goed. Misschien kunnen die als een helder voorbeeld dienen.

In het kader van de biodiversiteit wil mevrouw Jellema ook de cabombaproblematiek in Het Gooi onder de aandacht brengen. De enige echte oplossing lijkt te zijn om de waterplant met wortel en tak weg te harken. Die methode wordt echter niet door iedereen omarmd. De PvdA zou graag zien dat er een goede oplossing voor komt.

Verder wil mevrouw Jellema nog aandacht vragen voor de kleine alineas in het Masterplan die aan de vrijwilligers wordt gewijd. Vorige week stond in het Noord-Hollands Dagblad een mooi artikel over twee actieve Texelaars die gedurende een heel jaar hun zogenaamde bioblitz hebben uitgevoerd. Na een jaar is er een goed beeld gekomen van de soorten op Texel. Sommige zijn verschenen of juist verdwenen. Zulke bioblitzes zouden op meer plaatsen moet plaatsvinden. Er worden al heel veel tellingen gedaan, maar een

bioblitz gaat over een langere periode. Dan geeft een goed beeld van hoe het met de biodiversiteit gaat. Is gedeputeerde voornemens of heeft zij er oren naar om de werkwijze van de bioblitz eens nader onder de loep te nemen?

De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat de VVD biodiversiteit belangrijk vindt omdat deze een essentieel onderdeel vormt van het ecosysteem bevindt. Wie goed met zijn omgeving omgaat, plukt daar de vruchten van. Op dit moment lopen al veel initiatieven om de biodiversiteit in Noord-Holland te verbeteren. De VVD is blij dat ondernemers zich hiervoor inzetten en gelooft in de kracht van deze samenwerking. Wat de VVD betreft dient het Masterplan ertoe om de biodiversiteit verder te verbeteren. Het kan op verschillende plekken, zoals in natuurgebieden, op het platteland en in de stad. Naar al deze plekken moet wat de VVD betreft gekeken worden.

Het platteland is een plek om te wonen, werken en recreëren. Kortom, er wordt geleefd. Die aspecten van het ecosysteem moeten zeker niet vergeten worden. Daarom is de VVD blij dat in het Masterplan de agrarische bestemming van gronden buiten de natuurgebieden ongewijzigd en leidend blijft. Agrarische ondernemers moeten immers wel hun boterham kunnen verdienen. "Zonder poen geen groen." De VVD vindt dat het Masterplan nog abstract blijft en dat onduidelijk is wat de effecten op de biodiversiteit van de diverse initiatieven zullen zijn. De VVD wil graag impact maken door zo veel mogelijk ondernemers een groene stap te laten zetten. Daarnaast zullen natuurorganisaties een prestatie moeten leveren in de natuurgebieden waarvoor de provincie flink wat geld beschikbaar stelt. De uitwerking daarvan zal essentieel zijn. De VVD meent dat de doelen in gezamenlijkheid moeten worden geformuleerd, waarna ondernemers en natuurorganisaties de ruimte moet worden geboden om die in de praktijk in te vullen, zonder dat er allerlei middelvoorschriften vanuit de provincie worden opgelegd. Doel gaat boven middel. Het is de VVD echter niet duidelijk wat het Masterplan nu precies betekent voor ondernemers en of de ambities realistisch zijn. De VVD wil zich alleen inzetten voor realistische doelstellingen. Zij roept het college dan ook op om met een wenkend perspectief voor ondernemers te komen, zodat vanuit een gezamenlijk belang samen groene stapjes gezet kunnen worden, altijd met behoud van het verdienmodel van de ondernemer. Verduurzaming moet voor ondernemers het beleg op de boterham kunnen zijn. De VVD wil dat een en ander in goed overleg met onder meer de agrarische sector zal plaatsvinden. Zij zal het college hierop volgen en blijven uitdagen.

De VVD heeft de volgende vier vragen:

- Hoe waarborgt het college een wenkend perspectief voor ondernemers om zicht te blijven inzetten voor de biodiversiteit?
- Hoe zorg het college ervoor, gegeven de complexiteit van het meten van effecten van natuuringrijpen dat mensen en organisaties de effecten van hun inspanningen zien en dus gemotiveerd zijn om mee te doen?
- Hoe gaat het college het Masterplan in de praktijk implementeren? En hoe worden bijdragende partijen daarbij betrokken?
- Waarom is bijvoorbeeld nog niet met de zaadveredelingsindustrie gesproken? Daar zit namelijk ook heel veel kennis over biodiversiteit.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) geeft aan dat er veel werk verzet is voor het Masterplan biodiversiteit. Het is een veelzijdig en breed document waarin veel thema's aan bod komen. Het valt op dat er veel ruimte is voor nieuwe vergadercircuits, experttafels et cetera. De nadruk ligt op kennis vergaren en delen. De CU wil wel graag meer actie zien. Het is nog te vrijblijvend. Meetbaarheid is van het grootste belang. De provincie kan wel degelijk versnelling krijgen in het systeem en moet daartoe niet de bal bij het Rijk of Europa neer te leggen. Waarom zet de provincie niet in op het belonen van agrariërs die serieuze stappen zetten op het

gebied van biodiversiteit? Het door de samenwerkende natuurorganisaties voorgestelde gestapelde verdienmodel voor agrariërs die werken aan biodiversiteitsherstel is een stimulerend en meetbaar instrument. Wil gedeputeerde dit instrument opnemen in de uitvoering?

Binnen de 8 miljoen die voor het Masterplan Biodiversiteit is gereserveerd, is een kwart (2 miljoen) bestemd voor ecologisch bermbeheer. Hierover wordt niet gesproken in het Masterplan, maar wel in de begeleidende brief. Waarom valt bermbeheer onder het Massaplan biodiversiteit? Hoort deze post niet bij infrastructuur?

De **voorzitter** geeft aan dat de beantwoording door gedeputeerde Zaal omwille van de tijd doorschuift naar de uitloopvergadering op donderdag 14 januari a.s. om 18.00 uur.

De **voorzitter** merkt op dat maandag 11 januari jl. de inbreng in eerste termijn van de Statenleden heeft plaatsgevonden. Zij geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor de beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):

Gedeputeerde Rommel bedankt de Statenleden voor hun complimenten en inhoudelijke reacties. Zij bedankt eveneens de sprekers alsmede de uiteenlopende partijen waarmee overleg heeft plaatsgevonden. Ook tijdens het BOT-overleg zijn diverse nuttige toevoegingen meegegeven, die verwerkt zijn in het voorliggende Masterplan. Thans gaat de uitwerking van start, in samenspraak met alle betrokkenen in het gebied en met aandacht voor alle thema's.

De versterking van de biodiversiteit gebeurt in samenhang met de andere ontwikkelingen die reeds gaande zijn, zoals klimaatadaptatie, bodemdaling, stikstof, realiseren NNN en landbouwtransitie. Er is goed gekeken naar de overlap in de verschillende visies. De provincie gaat mooie hetzij kleine stapjes zetten.

In de verschillende gebieden komen alle opgaven samen. De projectleiders in de gebieden en bij de processen hebben de opdracht gekregen om breed te kijken naar hoe al die opgaven kunnen worden geïntegreerd. Er wordt oog gehouden voor ieders belangen. Met de verschillende groepen worden de plannen uitgewerkt. De provincie Noord-Holland pakt in dezen de regie. Voorts is er aandacht voor nieuwe zaken, zoals soortenbescherming en exotenbestrijding. Er wordt toegewerkt naar een duidelijke aanpak van de exoten, met een ambitieuze uitvoering.

Binnen de gebiedsprocessen is vooral aandacht voor de biodiversiteitsopgave. De doelstelling is het versterken van de biodiversiteit. De inwoners en de bedrijven worden via Groen Kapitaal geïnformeerd en geactiveerd. Gedeputeerde stelt voor om een technische briefing te organiseren en het overleg aan te gaan met de mensen van Groen Kapitaal; enerzijds om geïnformeerd te worden over wat zij doen en anderzijds om hun suggesties mee te geven. Uit het Masterplan blijkt dat de provincie de biodiversiteit niet eigenstandig kan verbeteren. Alle partijen zullen hieraan een bijdrage moeten leveren. De overleggen zullen derhalve worden voortgezet.

In de Denktank Biodiversiteit zal de provincie samen met de landbouworganisaties en onderzoekers optrekken. Het belangrijkste is dat de biodiversiteitsgroei wordt ingezet. In de loop van dit jaar zal gedeputeerde de trendgegevens met de Staten delen. Deze zijn ook interessant voor ondernemers en inwoners die hun best doen op het gebied van biodiversiteit. Het is belangrijk om te beseffen dat er bij de monitoring ook heel veel vrijwilligers betrokken zijn. Noord-Holland is de provincie die de grootste financiële bijdrage aan groene vrijwilligers levert en hen helpt om hun werk goed te doen. Voor nadere informatie en het raadplegen van de lezingen van de meest recente Noord-Hollandse Natuurdag verwijst

gedeputeerde naar de website van Landschap Noord-Holland (www.landschapnoordholland.nl).

Gedeputeerde deelt het standpunt dat een goede aanpak van de bufferzones rondom de natuurgebieden veel winst kan opleveren. Dit punt wordt derhalve meegenomen in de aanpak van de NNN-realisatie en de gebiedsgerichte aanpak stikstof. Voorts wordt in de huidige aanpak gestimuleerd dat de landbouw zich meer en in de gebiedsgerichte aanpak sneller richt op natuurinclusieve vormen. Dit maatwerk moet worden opgenomen en uitgewerkt.

Er zijn opmerkingen gemaakt over de Kennisagenda. Gedeputeerde vindt het een goede suggestie om ook bestaande kennis te delen. In samenhang met de uitvoering van de Voedselvisie zal de Kennisagenda helpen om bestaande kennis toepasbaar te maken.

Ook aan de living labs wordt aandacht besteed. Die Kennisagenda is ervoor bedoeld om meer kennis te verzamelen, ook over de verdienmodellen. Middels de NNN-pilot verkrijgt men steeds meer inzichten. Er zal in meer goede en nieuwe oplossingen moeten worden gedacht.

Gedeputeerde geeft aan dat de oplossingen uit het Aanvalsplan Grutto wel degelijk zijn meegenomen en overlappen met het actieplan weidevogels Noord-Holland. GS menen dat de gekozen aanpak voor de integrale gebiedsgerichte uitvoering ruimte biedt voor de weidevogeldoelstellingen in het gebied. In het aanvalsplan is sprake van een ontwikkeling van nieuwe beheerpakketten. De provincie is derhalve in overleg met de andere provincies die het aanvalsplan ondersteunen. Het instrument van die nieuwe beheerpakketten of het uitbreiden van zware beheerpakketten kan de provincie niet alleen toepassen. Daarom is zij hierover in overleg met het Rijk (het ministerie van LNV) dat dit moet dragen. Inhoudelijk gezien is er vanuit het ministerie van LNV steun, maar er wordt nog gezocht naar een financiële oplossing om de uitvoering mogelijk te maken. Er dient vervolgens gekeken te worden naar de regels van staatssteun en de afspraken over de SNL-beheerpakketten. Het huidige actieplan biedt in principe voldoende aangrijpingspunten om snel te schakelen en de gelden in te zetten. Het belang van het behoud van de weidevogels wordt door de Staten breed gedragen en heeft alle aandacht.

Voorts zijn er vragen gesteld over de investeringen in bermbeheer. Die kilometers berm in de provincie kunnen heel veel bijdragen aan de biodiversiteit. De zogeheten "infranatuur" valt onder de provincie en niet onder de gemeenten. Het college wil vaart maken met het beheer hiervan, maar dat kost geld. Het heeft hiervoor ruimte gemaakt en meent dat het een goede bijdrage levert aan het Masterplan.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) constateert dat een kwart van de gelden die voor het Masterplan biodiversiteit zijn bestemd, te weten 2 miljoen van de 8 miljoen euro, naar het ecologisch bermbeheer gaat. Dit betreft een enorme investering. Hoort deze niet gedeeltelijk bij de infrastructuur? Mevrouw Hoogendoorn is benieuwd wat de andere commissieleden hiervan vinden. Voorts vraagt mevrouw Hoogendoorn hoe gemeten zal worden dat de biodiversiteit daadwerkelijk gaat groeien.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) bedankt gedeputeerde voor de uitgebreide toelichting en heeft er vertrouwen in dat er in gezamenlijkheid hard aan gewerkt zal worden. Onlangs heeft er een gesprek plaatsgevonden met vertegenwoordigers uit Het Gooi over de cabomba. Deze bijzondere exoot veroorzaakt veel hinder. Kan gedeputeerde hier wat specifiek over zijn?

Gedeputeerde **Rommel** geeft jegens mevrouw Hoogendoorn aan dat het gereserveerde geld onder

Mobiliteit & Infrastructuur valt en ten goede komt aan het realiseren van infranatuur. De provincie wil het goede voorbeeld geven, maar daarvoor is geld nodig. De gebiedsprocessen kennen meerdere doelen die versterking van de biodiversiteit tot gevolg hebben.

De denktank zal in de uitwerking de doelen stellen en "smarter" maken. Op het meten komt gedeputeerde nog terug. Thans wordt een meting verricht waarvan de resultaten in het voorjaar bekend zullen zijn. Hierover verschijnt een biodiversiteitsboekje. Alle flora- en faunatellingen worden in het systeem van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) ingevoerd. Aan de hand daarvan worden eventuele verbeteringen per gebied zichtbaar gemaakt.

In de vergadering van 11 januari jl. is gevraagd hoe cabomba beheerd wordt. Als de plant niet volledig met wortel en al uit het gebied wordt gehaald, dan gaat het niet groeien.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) heeft een verduidelijkende vraag. Wordt er een nieuwe effort gepleegd op het uitroeien van cabomba?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat hier vanuit de exotenbestrijding inderdaad extra op ingezet zal worden, aangezien het een enorme plaag voor het natuurgebied is. Gedeputeerde Loggen kan er wellicht nog een aanvullende toelichting over geven.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) heeft een paar onbeantwoorde vragen:

- Is gedeputeerde bereid om op alle vijf de thema's evenveel nadruk te leggen?
- Hoe gaat gedeputeerde om met het zorgpunt over de randen van de natuurgebieden en de bijbehorende extra eisen?
- Hoe gaat gedeputeerde om met het zorgpunt over de omzetting van zoetwater naar brakwater?
- Komt er een actiever ganzenbeleid? De ganzen vernielen immers veel biodiversiteit.
- Is gedeputeerde ook bereid om de particulieren meer te stimuleren om meer biodiversiteit in eigen tuin te realiseren?

Gedeputeerde **Rommel** bevestigt dat GS op alle vijf de thema's evenveel nadruk legt. Van ieder thema wordt een separate uitwerking gemaakt met de mensen in het gebied. Het is voor het college wat lastiger om beleid te maken aangaande de particulieren. Zij worden derhalve via Groen Kapitaal bewuster gemaakt van en betrokken bij (het belang van) initiatieven die de biodiversiteit stimuleren.

De overgang van zoetwater naar brakwater valt grotendeels onder de portefeuille van gedeputeerde Loggen en wordt meegenomen in het Waterplan.

De randen van de natuurgebieden worden zowel in NNN als in de stikstofprocedures meegenomen.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) maakt zich zorgen dat er wellicht extra eisen komen voor de randen van de natuurgebieden, terwijl daar sprake is van andere eigenaren. Aan hen kunnen niet zomaar extra eisen worden opgelegd. Hoe gaat gedeputeerde daarmee om?

Gedeputeerde **Rommel** heeft niet gezegd dat er extra eisen komen. In de uitvoering gaan GS in overleg

met de bedrijven in de betreffende gebieden over een mogelijke uitwerking om de biodiversiteit te versterken.

Wat het ganzenbeleid betreft, meent gedeputeerde dat daar al veel inzet op wordt gepleegd middels het Faunabeheerplan.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) benadrukt dat voor alle gebieden een heel actief ganzenbeleid moet zijn, omdat deze dieren heel veel biodiversiteit vernielen.

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat er vanuit het Masterplan nog geen uitwerking is gemaakt op het ganzenbeleid. Zij komt hier derhalve op terug.

Mevrouw **De Groot** (SP) heeft gewezen op een opmerkelijke post in de begroting op pagina 34 van het Masterplan. In totaal wordt 2,3 miljoen begroot voor het versterken van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving, inclusief infranatuur. Mevrouw De Groot meent echter deze zaken door de gemeenten moeten worden betaald. Zij kan zich erin vinden als GS het versterken van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving willen stimuleren, maar niet als zij daartoe geld uitgeven aan gemeenten.

Gedeputeerde **Rommel** beaamt dat die stimulering van de gemeenten via Groen Kapitaal gebeurt. Zij herhaalt derhalve haar aanbod om een technische briefing met Groen Kapitaal in te plannen.

De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat zijn fractie het met gedeputeerde eens is dat er een stevige ambitie ligt en dat de samenwerking met diverse partijen nodig is. De interesse van de VVD is vooral gericht op de samenwerking met ondernemers. De partij maakt zich enigszins zorgen over het wenkend perspectief voor heel veel ondernemers om mee te doen. De VVD gelooft erin dat heel veel ondernemers een stapje kunnen nemen, men met elkaar een heel eind kan komen. Hoe krijgt de provincie de ondernemers nu zo ver om daadwerkelijk mee te doen met voorliggende ambities?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat er in het kader van de biodiversiteit juist ook oog is voor de verdienmodellen. Waar de natuur wordt versterkt, wordt de biodiversiteit versterkt. De provincie gaat in de gebieden in extra overleg om te achterhalen op welke terreinen er nog een stapje extra voor de biodiversiteit kan worden gezet. Mogelijke initiatieven voor particulieren worden gedeeld via Groen Kapitaal. Voorts worden verdienmodellen bekeken om ook de ondernemers mee te krijgen. De landbouw en agrariërs zijn immers hard nodig voor het versterken van de biodiversiteit, evenals de bedrijventerreinen in de gemeenten.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde voor haar beantwoording en geeft de Statenleden de gelegenheid voor een inbreng in tweede termijn.

Tweede termijn

De heer **Zoon** (PvdD) bedankt gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording. Bij aanvang van haar verhaal gaf zij aan dat er thans kleine stapjes worden gemaakt. De Partij voor de Dieren vraagt of er dan niet meer stapjes gemaakt zouden moeten worden? De heer De Wit (VVD) gaf aan dat er een stevige ambitie ligt. De heer Zoon is het daar niet mee eens. Er wordt gesproken over een bedrag van €2 miljoen

op een begroting van ruim €500 miljoen.

Gedeputeerde gaf aan dat zowel de trend als de wetenschappers zullen worden gevolgd. De heer Zoon constateert echter thans bij het volgen van de trend dat de biodiversiteit juist steeds verder achteruitgaat. Wat de wetenschappers betreft, is de heer Zoon verheugd dat de provincie het IPBES gaat betrekken. Maar gaat gedeputeerde de adviezen van het IPBES ook uitvoeren?

Gedeputeerde sprak over de bufferzones die rond Natura 2000-gebieden zouden kunnen komen. De heer Zoon meent echter dat als nu het Masterplan wordt vastgesteld die bufferzones ook daadwerkelijk gerealiseerd moeten worden.

Voorts vraagt hij waarom

De heer Zoon is heel blij met de organisatie Groen Kapitaal en vindt het een goed idee om hierover een technische briefing in te plannen. Hij wil de focus vandaag echter leggen op de paraplu, zijnde het Masterplan biodiversiteit, en nog niet over de uitvoering.

De heer **Cardol** (GL) bedankt gedeputeerde Rommel voor de beantwoording en is eveneens voorstander van een briefing over Groen Kapitaal.

De heer Cardol beluistert in het antwoord van de gedeputeerde dat "iedereen", waaronder organisaties die er belangen bij hebben, betrokken wordt bij de gebiedsgerichte aanpak en natuurherstelprojecten. Het gaat GroenLinks echter met name om de bewoners. Bewoners zijn niet georganiseerd in belangen- en sectororganisaties. Het is daarom heel belangrijk om hen in een vroege fase te betrekken.

De heer **Zoon** (PvdD) sprak zojuist over de bufferzones. De natuurorganisaties noemen het "overgangszones", dat de heer Cardol een plezieriger term vindt. In het Masterplan wordt onder meer gesproken over "meer biologische landbouw in de overgangszones". Welke middelen zijn daarvoor beschikbaar? Moet de provincie daar niet het RO-instrumentarium voor inzetten?

Het is fijn dat gedeputeerde nogmaals benadrukte hoe belangrijk de vrijwilligers zijn. De heer Cardol had echter ook gevraagd naar de financiering van hun inzet. Hij wil best aannemen dat Noord-Holland thans de provincie is die daar het meeste geld in steekt. Dat komt onder meer doordat GroenLinks in de coalitieonderhandelingen daarvoor een (tijdelijke) plus heeft bepleit. Wat gaat de gedeputeerde doe om er een definitieve plus op te zetten?

De heer Cardol herhaalt zijn nadrukkelijke verzoek om ook de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij te betrekken.

Tot slot heeft de heer Cardol nog geen reactie gehoord op diens opmerking over de pakketten voor duurzaam agrarisch natuurbeheer. Bij het reguliere agrarisch natuurbeheer is al zichtbaar dat het geld veelal gaat naar boeren die eigenlijk al aan het einde van hun loopbaan zitten. De heer Cardol zou graag zien dat de pakketten dusdanig vormgegeven worden dat ook jonge boeren die op een innovatieve nieuwe manier willen boeren -- natuurinclusief, biologisch et cetera -- een kans krijgen om gebruik te maken van die beheerpakketten voor het duurzaam agrarisch natuurbeheer.

De heer **De Wit** (VVD) meent dat verder gekeken dient te worden dan enkel naar "tekentafelbiodiversiteit". In dat opzicht omvatten de plannen een heel stevige ambitie om met heel veel mensen, bedrijven en

organisaties aan de biodiversiteit in de provincie te werken. Het draait daarbij niet alleen om het geld; commitment is minstens zo belangrijk. Dit zou de Partij voor de Dieren moeten aanspreken.

De heer **Zoon** (PvdD) vraagt of de VVD ook vindt dat er via het ruimtelijk spoor gewerkt moet worden om meer natuur te realiseren. Daar is niet direct extra geld voor nodig. Dit kan via de bestaande regels gebeuren.

De heer **De Wit** (VVD) wil eerst dat de bestaande natuurplannen worden uitgevoerd. Op dit moment is de heer De Wit uitermate tevreden over het gegeven dat in het huidige Masterplan staat vermeld dat de agrarische functie leidend is voor gebieden buiten de natuur. Dat is ook zijn standpunt ten aanzien van de overgangszones.

De heer De Wit sluit zich aan bij de zorgen en vragen van de ChristenUnie over de meetbaarheid van zaken. De VVD vindt het belangrijk om te zien wat er van de ambities terechtkomt. Wanneer kunnen PS in gesprek gaan, al dan niet met Groen Kapitaal, over de eerste resultaten op basis van het voorliggende Masterplan?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vindt het een goede zaak dat gedeputeerde aangeeft dat alle vijf de thema's evenveel nadruk krijgen. De tekst op pagina 6 moet dan wellicht iets worden aangepast. Het CDA maakt zich nog wel enige zorgen over het verdienmodel. Gedeputeerde Rommel zegt dat er nog onderzoek naar goede verdienmodellen moet worden gedaan. Het CDA vindt dit een belangrijk punt van aandacht. In relatie tot de Voedselvisie zei gedeputeerde Zaal dat GS streven naar ten minste niveau II van natuurinclusieve landbouw volgens de uitgangspunten van het Louis Bolk Instituut. Mevrouw Koning-Hoeve vreest dat deze ambitie niet gehaald kan worden binnen negen jaar. Het CDA meent echter dat er absoluut verdienmodellen zijn die bijdragen aan het halen van de beoogde ambitie.

Mevrouw **Strens** (D66) is heel blij met de antwoorden van gedeputeerde ten aanzien van de Kennisagenda. Gedeputeerde Rommel deelt de suggestie van D66 om daarin ook bestaande kennis te delen. Het is fijn dat dit wordt meegenomen, alsmede het feit dat gedeputeerde het belang van de living labs onderkent om de theorie ook in de praktijk te brengen.

Wat de overgangszones betreft kan mevrouw Strens grotendeels aansluiten bij de inbreng van de heer Cardol. Zij voelt de behoefte om te kijken wat er in die zones gedaan kan worden en wat er nodig is om rondom die natuurgebieden eventueel NNN te kunnen realiseren. Heeft gedeputeerde daar wellicht al gedachten over?

Tot slot komt mevrouw Strens terug op de doelen. Voor de NNN bestaan heel concrete en meetbare doelen (toename met een X aantal hectares). Voor een aantal andere aspecten in het Masterplan is de groei wellicht wat zachter geformuleerd. Daar is een goede monitoring voor nodig. Gedeputeerde Rommel gaf aan dat de Denktank ook aan de slag zal gaan met de doelen. Is de provincie dan ook blij met een versterking van de biodiversiteit? Of stelt zij vervolgens dat bijvoorbeeld de weidevogelstand met een X percentage erop vooruit moet gaan? Hoe worden de doelen smart gemaakt?

Het lijkt mevrouw **De Groot** (SP) raadzaam om van dit onderwerp een A-stuk te maken, zodat het in de eerstvolgende PS-vergadering geamendeerd kan worden.

De **voorzitter** geeft aan dat het Masterplan biodiversiteit reeds als A-stuk is aangemerkt en in die

hoedanigheid naar PS zal worden doorgeleid.

Zij geeft aansluitend het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording in tweede termijn.

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):

In antwoord op de vragen van de heer Zoon (PvdD) antwoordt gedeputeerde Rommel dat het college van mening is dat met onderhavig Masterplan goede stappen worden gezet.

De bufferzones zijn veelvuldig genoemd. Deze zien niet alleen op biodiversiteit, maar ook op de andere processen in de gebiedsgerichte aanpak. Wat de infranatuur en de daarmee gemoeide gelden betreft, wil de provincie het goede voorbeeld geven. Het Masterplan is niet het enige geld dat voor biodiversiteit beschikbaar is. Het realiseren van NNN of verhelpen van de stikstofproblematiek draagt ook bij aan de biodiversiteit.

De heer Cardol (GL) vroeg om extra betrokkenheid van de bewoners bij de natuurherstelprojecten. De provincie neemt dit mee in de gebiedsgerichte aanpak.

Over de financiering ten behoeve van de groene vrijwilligers zal ook het volgende college een beslissing moeten nemen. Gedeputeerde Rommel kan daarover op dit moment dus niet beslissen.

Wat betreft de pakketten voor duurzaam agrarisch natuurbeheer is ook zeker aandacht voor jonge boeren. GS kijken daar momenteel goed naar. De NNN-pilot is onlangs afgerond. Binnenkort volgt een evaluatie. GS zullen uiteindelijk PS ook informeren over de voorgenomen aanpak. Ze zijn thans echter nog lerende.

De vraag van de heer Cardol over de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij acht gedeputeerde terecht. De monitoring is gericht op de juiste KPI's. Deze wordt uitgebreid, ook met informatie over de kruidenrijkdom van de graslanden.

De VVD vroeg naar de meetbaarheid. Gedeputeerde hoopt de Staten voor komende zomer al de eerste resultaten te laten zien.

Gedeputeerde gaf aan dat alle vijf de thema's evenveel nadruk zullen krijgen. Het CDA deed naar aanleiding daarvan de suggestie om de tekst op pagina 6 aan te passen. Gedeputeerde is bereid hiernaar te kijken.

Gedeputeerde is het voorts met het CDA eens dat de verdienmodellen een heel belangrijk aandachtspunt vormen.

Op de meetbaarheid van de doelen komen GS nog terug. Zij zullen hierbij onderscheid maken tussen de verschillende natuurgebieden.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde voor haar beantwoording in tweede termijn. Het Masterplan zal als bespreekpunt worden doorgeleid naar de eerstvolgende PS-vergadering.